

РОЗДІЛ I

Економічна теорія та історія економічної думки

УДК 336.01

Лариса Сідельникова – доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри податкової та бюджетної політики Херсонського національного технічного університету

Генеza теорії податків у західній науковій традиції

Досліджено історичні ретроспективи дивергенції наукових теорій оподаткування в західній науковій традиції. Аргументовано, що, почавши з радикального заперечення податків, перейшовши до філософського обґрунтування цієї категорії, податки еволюціонували до демократичних податкових форм забезпечення суспільного відтворення.

Ключові слова: теорія, податки, оподаткування, фіскальна політика, бюджет.

Постановка наукової проблеми та її значення. Система податків та фіскальних механізмів щодо їх акумулювання й використання є першоосновою функціонування державних фінансів будь-якої сучасної країни. У концепціях західної економічної думки податкові фінанси прийнято трактувати як елемент перерозподільних процесів, що регулюють соціально-економічні процеси в суспільстві. Їх призначення – вилучати частину фінансових ресурсів у певній категорії економічних агентів (платників податків) із метою її розподілу через бюджетну систему серед усіх громадян у формі надання суспільних благ і послуг. Узагальнювальний принцип оподаткування, властивий сучасній західній економічній думці, можна сформулювати так: не переобтяжувати населення й суб'єктів господарювання, але й не збирати податків менше, ніж потрібно для забезпечення діяльності державних інститутів. Ураховуючи зарубіжний досвід, основою моделювання векторів трансформації вітчизняної політики у сфері фіску повинна виступити новітня парадигма розбудови податкової системи України, базовим науковим підґрунтям якої є розуміння природи податку як економічної категорії, подане крізь призму еволюції теорії оподаткування, значний внесок у розвиток якої належить західній науковій традиції.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Концептуальні основи оподаткування, сутнісні характеристики, внутрішній зміст і закономірності розвитку прямих та непрямих податків, використання їх як інструментів державного регулювання економіки були предметом наукових пошуків відомих представників західної наукової думки С. Брю, Дж. Б'юкенена, А. Вагнера, К. Вікселля, Дж. Кейнса, Дж. Кларка, А. Лаффера, Е. Ліндаля, К. Макконелла, К. Маркса, А. Маршалла, У. Петті, А. Пігу, Д. Рікардо, Е. Сакса, П. Самуельсона, А. Сміта, Дж. Стігліца.

Теоретичні напрацювання корифеїв західної наукової традиції – базис розуміння витоків і механізмів оподаткування, тобто складної сфери суспільної реальності, у якій переплетені численні причинно-наслідкові взаємодії ідеалів і реалій, теорії та практики, економіки й політики. Водночас необхідність побудови збалансованої та ефективної податкової системи України в сучасних умовах інституційних змін і розбудови демократичного суспільства вимагає уточнення теоретичних постулатів оподаткування через дослідження генези фінансового знання про суспільну природу податків.

Мета статті – вивчення історичної ретроспективи дивергенції наукових теорій оподаткування в західній науковій традиції та їх впливу на формування сучасних підходів до побудови ефективної податкової системи.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Перші наукові згадки про податки належать до XIII ст. Становлення феодальних держав поживило розвиток податкових форм фінансування державних потреб, що дало підґрунтя середньовічному філософу Ф. Аквінському трактувати податок «як дозволена форма грабежу» [1, с. 61].

Представники економічної школи меркантилістів, що з'явилася в Італії наприкінці XV ст. (Д. Карафа, Н. Макіавеллі, Ф. Гвічардіні, Дж. Ботеро, А. Монкретсьєн, Т. Манн), удосконалювали чинну систему справляння податків, вважаючи їх надзвичайним доходом [2, с. 45]. Провідною ідеєю меркантилізму визнавалася доктрина активного торгового балансу. Недоліком цієї теоретичної конструкції вважаємо акцент, зроблений меркантилістами виключно на сфері обігу як основному джерелі формування бюджетних ресурсів держави.

Німецькі економісти-камералісти Л. фон Секенфонд, Ф. Юсті, Д. Зонненфельз розглядали податки крізь призму реалізації фіскальної політики з використанням регулювальних механізмів оподаткування [3, с. 112], пояснюючи, що під час експлуатації податкових джерел доцільно керуватися не довільними намірами, а ідеєю забезпечення довгострокового економічного зростання.

У XVII ст. представники атомістичної теорії французькі вчені С. Вобан та Ш. Монтеск'єс вважали податок результатом договору між сторонами, за яким підданий вносить державі плату за різні послуги [4, с. 166]. Головною при цьому повинна бути пропорційність частин – тієї, яка залишається в громадянина та тієї, яка в нього забирається. На основі їхніх філософських концепцій сформувалася школа фізіократів, найбільш відомими адептами якої є Ф. Кене, А. Тюрго, О. Мірабо. Саме фізіократи підняли питання рівномірності розподілу податкового тягаря, заклавши наукове підґрунтя у визначення принципів оподаткування.

Уперше принципи оподаткування чітко сформулював один із засновників класичної політичної економії У. Петті в «Трактаті о податках і зборах» (1662 р.). Англійський учений зазначав, що збільшення надходжень до державного бюджету внаслідок зростання державних витрат, з одного боку, народжує систему оподаткування, з іншого – викликає незадоволення платників податків.

Подальшого розвитку ця теорія набула в наукових працях англійського економіста-класика А. Сміта, який був прихильником мінімального державного втручання. А. Сміт визначив чотири принципи оподаткування, які є актуальними дотепер. Учений підкреслював, що податки для тих, хто їх сплачує, – ознака не рабства, а свободи. Водночас у праці «Дослідження про природу і причини багатства народів» (1776 р.) А. Сміт негативно поставився до податків, вважаючи їх вилученням народних ресурсів, які можна було б використовувати на утворення та підвищення продуктивності праці [5, с. 340].

Послідовник А. Сміта англійський економіст-класик Д. Рікардо вважав податки злом, яке призводить до зниження виробництва й інвестиційної активності, споживання, попиту. Тому держава має знижувати податки та використовувати їх для збільшення рівня добробуту громадян. У праці «Початок політичної економії та обкладання податками» (1817 р.) Д. Рікардо чіткіше, ніж А. Сміт, визначив завдання податкової політики, яка, на думку автора, має заохочувати нагромадження й розширення виробництва. Учений уважав, що не існує таких податків, які б не мали тенденції зменшувати нагромадження, тобто всі податки погані, податки – неминуче зло.

Частково погоджуючись із постулатами адептів класичної економічної теорії, водночас вважаємо несправедливим визнання ними податків суцільним злом, виходячи з міркувань фіскальної симетрії «податки – суспільні блага».

Інший зміст має теорія швейцарського вченого Ж. Сісмонді, який першим виступив проти канонів класичної політичної економії. У праці «Нові начала політичної економії, або Про багатство в його відношенні до народонаселення» (1819 р.) учений обґрунтував основи теорії насолоди, трактуючи податки як плату громадян за отримані задоволення від суспільного правопорядку, справедливого правосуддя тощо. Учений небезпідставно вбачав у податках потужний важіль соціального регулювання [2, с. 48].

Поява концепції К. Маркса спонукала вчених задуматися над більш цивілізованими формами розподілу доходів незаможних верств населення на їхню користь. Згідно з філософською доктриною

марксизму «податки є породженням держави, необхідною умовою здійснення нею своїх функцій. У податках утілено економічно відображене існування держави» [6, с. 308].

Згідно з поглядами французького економіста П. Прудона, які, на наше переконання, не втратили своєї актуальності, податок – це обмін, а держава є органом, який своєю діяльністю повинен задовольнити колективні потреби населення [7, с. 9]. Німецький фінансист Ф. Нейман тлумачив податки як «платежі, встановлені для отримання доходів державою та общинами, оскільки вони не є винагородою за спеціальні послуги держави чи общини» [7, с. 8]. Прихильник економічного лібералізму француз П. Леруа-Больє уособлював податок із «явним чи замаскованим внеском, який державна влада накладає на людей або товари з метою оплати державних видатків» [8, с. 152]. Засновник Американської економічної асоціації Е. Селігман у цьому контексті тлумачив податок як примусовий збір, що справляється державою з окремої особи для покриття витрат, покликаних загальнодержавними потребами без усякого стосунку до спеціальної користі платника [9, с. 89].

Уперше науково обґрунтував роль податків у підвищенні суспільного добробуту шведський економіст К. Віксель. У праці «Новий принцип справедливого оподаткування» (1896 р.) учений розглянув податкові фінанси не відокремлено, а як засіб фінансування державних видатків на вигідні суспільству заходи. Головними принципами справедливого оподаткування К. Віксель уважав принцип корисності й принцип рівності між вилученою вартістю та її еквівалентом, переконуючи, що кошти населення, вилучені у формі податків, повинні йому повертатись у вигляді певних суспільних благ.

Найвідоміший послідовник К. Вікселя, шведський учений Е. Ліндаль, найбільшу увагу у своїх працях приділив теорії рівноваги [4, с. 169]. Податки він розглядав як своєрідну плату за державні суспільні послуги, що складає мінімум, який дорівнює граничній корисності кожної суспільної послуги.

Сутність теорії негативних споживань (XIX–XX ст.), яку підтримували Л. Штейн, А. Шеффле, Ф. Нітті, А. Вагнер, Е. Сакс, полягала в тому, що суспільні потреби мають задовольнятися за рахунок бюджету, а видатки на громадські послуги й відтворення витрат із задоволення суспільних потреб – фінансуватися за рахунок податків. «Послух і примус є необхідними елементами податкової теорії», – стверджував Е. Сакс [10, с. 17]. А. Вагнер трактував податки як «примусові внески окремих господарств чи приватних осіб для покриття загальних витрат держави або суспільних союзів, які справляються через суверенітет держави або влади місцевих органів, у вигляді й розмірі, однобічно визначених ними, як загальна винагорода за всі послуги держави та місцевих суспільних союзів на загальних засадах і в певних масштабах» [7, с. 6]. Ця теорія в подальшому стала підґрунтям для розвитку кейнсіанства.

Англійський економіст-неокласик, автор концепції економіки добробуту А. Пігу в праці «Економічна теорія добробуту» (1920 р.) з'ясував вимоги до податків, головною з яких визначив те, що податки не можуть бути занадто високими й не повинні стримувати розширення трудової діяльності [4, с. 171]. Найбільшого добробуту, – зазначав науковець, – можна досягти лише за державного регулювання й відповідної фіскальної політики. Побудова податкової системи ґрунтується на тому, що кожен податок, окрім фіскальної функції, продукує й інші, зовнішні для фіску соціально-економічні ефекти. Тим самим держава, суб'єктивно формуючи податкову політику, регулює траєкторію економічних і соціальних процесів без урахування побажань платників податків. Примусовий характер сплати обов'язкових платежів державі в обмін на суспільні блага у фінансовій літературі називають податком Пігу [10, с. 17].

Натомість податок, який сплачується на основі свідомого вибору та власної оцінки характеру державної діяльності виборцем-платником податків, названо податком Кларка [11, с. 126], за іменем засновника американської неокласичної школи Дж. Кларка. Податок Кларка науково пояснює залежність добробуту податкоплатників від власної поведінки й формулює проблему фіскального вибору як економічну теорію демократії, де існує згода громадян-виборців оплачувати податками зроблений ними вибір державотворення. Тому взаємозв'язок між суспільним вибором і оподаткуванням, на переконання вченого, повною мірою реалізується лише в умовах свідомої й масової участі громадян-платників у діяльності державних інститутів.

Неспроможність неокласичної доктрини ринкового регулювання економіки зумовила утвердження ідей кейнсіанства, заснованих на розробках англійського економіста Дж. Кейнса та його послідовників. У праці «Загальна теорія зайнятості, відсотка і грошей» (1936 р.) [12] Дж. Кейнс визначив податки як головне джерело акумуляції доходів бюджету, з одного боку, та інструмент

згладжування циклічних коливань економіки в якості «вбудованого стабілізатора» – з іншого. Доктрина кейнсіанців є досить аргументованою, бо свідчить про нову концепцію податків, спрямовану на регулювання економіки в умовах кризи. Основний спосіб такого втручання – фіскальна політика. Трактують податків як стабілізаторів економічного розвитку вчений ґрунтував на прямій залежності між розміром новоствореної вартості та отриманими податками: збільшення податкових надходжень відбувається в період підйому економіки та зростання національного доходу й, навпаки, у період економічного спаду та зменшення національного доходу податкові надходження до бюджету знижуються. Натомість, зростає споживча спроможність населення й розмір коштів для інвестиційної діяльності, що сприяє пом'якшенню кризового стану економіки, тобто відбувається відносна стабілізація в суспільстві.

За подальшої розробки цієї економічної теорії англійський економіст В. Кан уперше запропонував концепцію «мультиплікаторів».

У 60–70-х р. ХХ ст. американські вчені П. Самуельсон, Дж. Гелбрейт та англійський економіст Т. Балог, відзначаючи неефективність чинних методів державного регулювання економіки через систему оподаткування, намагалися синтезувати теорії різних напрямів. Їхня теорія державно-монополістичного регулювання (інституціоналізм), спираючись на так звану змішану економіку, акцентує на політиці державних витрат і податків у контексті розподілу національного доходу з урахуванням оптимального співвідношення між приватним і державним секторами в довгостроковій перспективі.

Однак, на нашу думку, ані кейнсіанці, ані інституціоналісти, обстоюючи прогресію в оподаткуванні, а інколи й підвищення податків, чітко не відповіли на питання про ступінь такої прогресії й максимальний верхній рівень ставок.

На противагу кейнсіанству, у 70-х роках ХХ ст. з'явилася теорія «економіки пропозиції», представники якої (М. Бернс, А. Лаффер, Р. Мандаль, Дж. Гільдер, М. Фельдстайн, Г. Стайн) обґрунтовували негативний вплив державного втручання в економіку, заперечували ідею використання податків як засобу антициклічної дії, підтримували значне зменшення граничних податкових ставок із метою більш повного розкриття потенціалу ринкової системи. Така думка діаметрально протилежна кейнсіанському концепту «точного налаштування», однією з форм якого є управління сукупним попитом за допомогою маніпулювання податковими ставками.

На основі емпіричних досліджень американський економіст А. Лаффер дійшов висновку, що результатом зниження податкових ставок є економічне зростання й збільшення бюджетних ресурсів держави. Ця тенденція ввійшла в економічну науку під назвою «крива Лаффера». «Фундаментальна ідея, що лежить в основі кривої, полягає в тому, що чим вищі граничні податкові ставки, тим сильніший спонукальний мотив буде в індивідів для ухилення від них», – зауважував учений [13, с. 54]. Звідси – парадоксальний висновок: лібералізація податкової системи може забезпечити збільшення податкових надходжень. Крива Лаффера є аргументом на користь лібералізації оподаткування.

Вагомий внесок у дослідження суспільної природи податків належить представникам неокласичної теорії (К. Менгер, А. Маршалл, У. Джевонс, В. Парето, Р. Солоу, М. Фрідман), яка ґрунтується на концепції податкової нейтральності. Згідно з переконаннями adeptів цієї наукової течії, економіка схильна до самоналаштування, тому державне втручання допускається тільки в певних межах. Податкова політика лише допомагає збалансувати зростання виробництва, попит, пропозицію, підпорядковуючись ринковому господарству. Вона не повинна застосовуватися в якості засобу короткострокової стабілізації, інакше стагфляція стане неминучою. Засновник кількісної теорії грошей американський економіст М. Фрідман відводив податкам значно меншу роль, ніж кейнсіанці, переконуючи, що регулювання економіки може здійснюватися через грошовий обіг, який залежить від кількості грошей і банківських відсоткових ставок.

Розбіжності поглядів кейнсіанців та неокласиків закладені у відмінності загальних постулатів цих учень. Кейнсіанська податкова теорія розвивалася з умов «попиту», забезпечення інвестицій достатніми заощадженнями. Податки розглядалися як убудовані в економічну систему «механізми гнучкості». Амортизуючи кризові процеси, вони набували певного демократичного забарвлення у зв'язку із завданням забезпечити розподіл податкового тягаря відповідно до доходів, підтримувати зайнятість через досягнення «ефективного попиту». Неокласики ж виходили із забезпечення пропозиції ресурсів і достатності заощаджень, звідси – вимога значного зниження рівня оподаткування. Головна мета – зменшення податкового тиску на платників зі «схильністю до

заощадження», тобто скорочення оподаткування доходів і прибутків, що цілком корелює з вимогами неокласиків про «здорові фінанси», тобто бездефіцитний бюджет.

Сучасні теорії податків розвиваються в межах економіки суспільного вибору. Суспільний вибір – це економічно мотивований політичний процес колективного приймання рішень щодо визначення обсягу й структури суспільних благ. Один із фундаторів цієї теорії, американський економіст, лауреат Нобелівської премії Дж. Б'юкенен розглядає податки як прямі витрати громадян за надані урядом послуги, тому метод їх справляння, – зазначає вчений, – може істотно вплинути на ставлення громадян до розширення чи скорочення обсягу надання послуг [14, с. 148]. Представлена ним концепція фіскального обміну позиціонує податкові платежі як суто вартісний еквівалент, ціну благ і послуг суспільного споживання, забезпечуваних державою.

Американські вчені К. Макконелл і С. Брю тлумачать податок як примусову сплату уряду господарством або фірмою грошових коштів (чи передачу послуг і товарів), в обмін на які господарства чи фірма безпосередньо не отримують товари чи послуги, при цьому така сплата не є штрафом, що накладений судом на незаконні дії [15, с. 390]. Продовжуючи цю тезу, німецький професор Й. Ланг наголошує на необхідності обов'язкового декларування в Конституції призначення податків як джерела фінансування суспільних потреб [16, с. 29].

«Всі податки впливають на економічну поведінку», – саме до такого висновку доходять у своїх дослідженнях американський економіст, лауреат Нобелівської премії Дж. Стігліц [17, с. 411]. «За допомогою податків відбувається переміщення ресурсів від приватних осіб державі», – розвиває думку вчений. Отже, унаслідок сплати індивідами податків вони зменшують особистий добробут. Якщо при цьому еквівалентність «податки-блага» буде досягнута, а податкові стягнення не спричинять різкого зниження платоспроможності платників, їхня економічна поведінка відповідатиме раціональним очікуванням. Якщо ж податки лягають тягарем на платників, їх свідомість спрямовуватиметься на пошук шляхів ухилення від оподаткування.

Одна з найбільш повних, на нашу думку, дефініцій податків, узятих у сукупності їхніх сучасних функцій і породжуваних ними ефектів, констатує: «Податки – головне джерело державних доходів. Податок – обов'язковий платіж державі. Уряд збирає податки задля фінансування суспільних благ і послуг. Податки корисні і в інших економічних призначеннях. Податкова політика впливає на розміщення ресурсів, розподіл багатства, суспільний вибір, а також стабільність економіки на макrorівні; за допомогою фіскальної та монетарної політики – на зайнятість, ціни та економічне зростання [18, с. 410]. Це визначення, назване «дизайном податків» та сформульоване американськими економістами Б. Хілдресом і Р. Картером ще в 1992 р., не втрачає своєї актуальності в умовах сьогодення.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Західна наукова традиція сприймає податок як самоочевидне явище, яке потребує не визначення й так зрозумілого, а пояснення його соціально-економічних ефектів. Проведене нами дослідження теоретичних витоків розуміння суспільної природи податку вченими Заходу засвідчує, що, почавши з радикального заперечення податків як рівноправного доходу казни держави, перейшовши до філософського обґрунтування цієї категорії та ідеологізації практики оподаткування, податки як домінуючий засіб фінансування суспільних благ еволюціонували до демократичних податкових форм забезпечення суспільного відтворення, перетворившись у невід'ємний атрибут демократичної правової держави, визначальну умову цивілізованого розвитку суспільства.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в поглибленні теоретико-методологічних засад проведення податкової реформи в Україні з урахуванням здійсненого нами уточнення теоретичних постулатів оподаткування західної наукової традиції.

Джерела та література

1. Шкварський М. Аналіз теоретичних підходів у визначенні сутності податків / М. Шкварський // Наука і економіка. – 2010. – № 3. – С. 60–65.
2. Мельник В. Генеза теорій податків / В. Мельник // Фінанси України. – 2004. – № 8. – С. 42–53.
3. Демиденко Л. М. Розвиток теорії оподаткування вченими Заходу / Л. М. Демиденко // Фінанси України. – 2004. – № 5. – С. 111–117.
4. Сідельникова Л. П. Теоретико-організаційні домінуючі і практика розбудови податково-боргових джерел формування бюджетних ресурсів держави : монографія / Л. П. Сідельникова. – Херсон : ПП Грінв Д. С., 2013. – 670 с.

5. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А. Смит. – Москва : Изд-во соц.-экон. лит., 1962. – 677с.
6. Маркс К. Сочинения : [в 50 т.] / К. Маркс, Ф. Энгельс. – Москва : Госполитиздат, 1955. – Т. 3. – 629 с.
7. Історія оподаткування : навч. посіб. / Ф. Ярошенко, П. Мельник, В. Андрущенко, В. Мельник. – Ірпінь : Нац. академія ДПС України, 2004. – 242 с.
8. Musgrave R. Classics in the Theory of Public Finance / R. Musgrave, N. Warren, A. Peacock. – London : Macmillan ; New York : St. Martin's Press, 1967. – 342 p.
9. Селигман Э. Этюды по теории обложения / Э. Селигман, Р. Стурм. – Петербург : Типография «Правда», 1908. – 156 с.
10. Сидельникова Л. Податкова система : навч. посіб. / Л. Сидельникова, Н. Костіна. – Київ : Вид-во «Ліра-К», 2013. – 604 с.
11. Крисоватий А. І. Податки і фискальна політика : навч. посіб. / А. І. Крисоватий, А. І. Луцик. – Тернопіль : [б. в.], 2003. – 312 с.
12. Кейнс Дж. М. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. М. Кейнс. – Москва : Гелиос АРВ, 1999. – 352 с.
13. Laffer Arthur B. The Economics of the Tax Revolt / Arthur B. Laffer, Jan P. Seymour, eds. – New York : Harcourt Brace Jovanovich, 1979. – P. 45–68.
14. Юхименко П. І. Теорія фінансів : підручник / [П. І. Юхименко, В. М. Федосов, Л. Л. Лазебник та ін.] ; [за ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія] – Київ : Центр учб. літ., 2010. – 576 с.
15. Макконнелл К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю. – Москва : ИНФРА-М, 2003. – 972 с.
16. Ланг Й. Проект кодекса налоговых законов для государств Центральной и Восточной Европы / Й. Ланг. – Бонн : Федеральное мин. финансов, 1993. – 464 с.
17. Стиглиц Дж. Ю. Экономика государственного сектора / Дж. Ю. Стиглиц. – Москва : Изд-во МГУ: ИНФРА-М, 1997. – 720 с.
18. Lexicon of Terms and Concepts in Public Administration, Public Policy and Political Science / Compiled, selected and edited by S. Badger, M. Bejzuk, S. Christianson a. o. – Kyiv : Osnovy Publishers, 1994. – 442 p.

References

1. Shkvars'kiy, M. (2010). Analiz teoretichnikh pidkhodiv u viznachenni sutnosti podatkov [Analysis of theoretical approaches in determination of essence of taxes]. *Nauka i ekonomika – Science and Economy*, 3, 60–65 [in Ukrainian].
2. Mel'nik V. (2004). Geneza teoriy podatkov [Genesis of theories of taxes]. *FinansyUkrainy - Finances of Ukraine*, 8, 42–53 [in Ukrainian].
3. Demidenko L. M. (2004) Rozvitok teorii opodatkuвання vchenimi Zakhodu [Development of theory of taxation of the West scientists]. *FinansyUkrainy – Finances of Ukraine*, 5, 111–117 [in Ukrainian].
4. Sidel'nikova L. P. (2013) Teoretiko-organizatsiyni dominanty i praktika rozbudovi podatkovno-borhovikh dzherel formuvannya byudzhethnikh resursiv derzhavi [Theoretical and dominant organizational development and practice of tax-debt sources of state budget resources]. Kherson : PP Grin' D. S. [in Ukrainian].
5. Smit A. (1962) Issledovanie o prirode i prichinakh bogatstva narodov [Investigation of nature and causes of wealth peoples]. M. Izdatel'stvo sotsial'no-ekonomicheskoy literatury.
6. Marks K. Engel's F. (1955) Sochineniya [Works] M. : Gospolitizdat [in Russian].
7. V. Mel'nik F. Yaroshenko, P. Mel'nik, V. Andrushchenko (2004) Istoriya opodatkuвання [Tax History]. Irpin' : Natsional'na akademiya DPS Ukraini [in Ukrainian].
8. Musgrave R. (1967) Classics in the Theory of Public Finance [Classics in the Theory of Public Finance]. London : Macmillan ; New York : St. Martin's Press [in English].
9. Seligman E. (1908) Etyudy po teorii oblozheniya [Studies on the theory of taxation]. Peterburg : Tipografiya «Pravda». [in Russian].
10. Sidel'nikova L., Kostina N. (2013) Podatkova sistema [The Tax System]. Kiev : Vidavnitstvo Lira-K [in Ukrainian].
11. Krisovatiy A. I., Lutsik A. I. (2003) Podatki i fiskal'na politika [Taxes and fiscal policy] Ternopil [in Ukrainian].
12. Keyns Dzh. M. (1999) Obshchaya teoriya zanyatosti, protsenta i deneg [General theory of money]. M. : GeliOS ARV [in Russian].
13. Arthur B., Laffer, Jan P. Seymour, eds (1979) The Economics of the Tax Revolt [The Economics of the Tax Revolt]. New York : Harcourt Brace Jovanovich [in English].
14. P. I. Yukhimenko, V. M. Fedosov, L. L. Lazebnik (2010) Teoriya finansiv [Finance theory]. V. M. Fedosov, S. I. Yuriy (Ed). K. : Tsentri uchbovoi literaturi [in Ukrainian].

15. Makkonnell K. R. (2003) Ekonomiks: printsipy, problemy i politika [Economics: principles, problems and politics] M. : INFRA-M [in Russian].
16. Lang Y. (1993) Proekt kodeksa nalogovykh zakonov dlya gosudarstv Tsentral'noy i Vostochnoy Evropy [Draft Code of Tax Laws for the States of Central and Eastern Europe]. Bonn: Federal'noe ministerstvo finansov [in Russian].
17. Stiglits Dzh.Yu. (1997) Ekonomika gosudarstvennogo sektora [Economy of the public sector] M. : Izd-vo MGU: INFRA-M [in Russian].
18. S. Badger (1994) Lexicon of Terms and Concepts in Public Administration, Public Policy and Political Science [Lexicon of Terms and Concepts in Public Administration, Public Policy and Political Science]. Compiled, selected and edited by, M. Bejzук, S. Christianson a. o. Kyiv : Osnovy Publishers [in English].

Лариса Сидельникова. Генезис теории налогов в западной научной традиции. Исследованы исторические ретроспективы дивергенции научных теорий налогообложения в западной научной традиции и их влияние на формирование современных подходов к построению эффективной налоговой системы. Установлено, что теоретические наработки корифеев западной экономической науки являются базисом понимания истоков и механизмов налогообложения – сложной сферы общественной реальности, в которой переплетены многочисленные причинно-следственные взаимодействия идеалов и реалий, теории и практики, экономики и политики. Проведенное исследование дало возможность обосновать эволюционный путь понимания общественной природы налога учеными Запада от радикального отрицания налогов как равноправного дохода казны государства, через философское обоснование этой категории и идеологизацию практики налогообложения, до демократических налоговых форм обеспечения общественного воспроизводства как неотъемлемого атрибута демократического правового государства, определяющего условия цивилизованного развития общества.

Ключевые слова: теория, налоги, налогообложение, фискальная политика, бюджет.

Larysa Sidelynikova. The Genesis of the Theory of Taxation in the Western Scientific Tradition. The historical retrospective of the divergence of scientific theories of the taxation in the western scientific tradition and their influence on the formation of modern approaches to the construction of an efficient tax system are examined. It was found that the theoretical achievements of the coryphaeus's of Western of economic science are the basis for understanding of the origins and mechanisms of taxation – the complex area of social reality in which many causal interaction between ideals and reality, theory and practice, economics and politics are intertwined. The research made it possible to substantiate the evolutionary way of understanding of the social nature of the tax by scientists of the West from the radical negation of taxes as an equal revenue of the state treasury, through the philosophical substantiation of this category and ideologization of practice of taxation, to the democratic tax forms of ensuring of social reproduction, as an inalienable attribute of a democratic state of law, defining conditions of civilized development of the society.

Key words: theory, taxes, taxation, fiscal policy, budget.

Стаття надійшла до редколегії
08.03.2017 р.

УДК 332.15

Юрій Стадницький – доктор економічних наук, старший науковий співробітник, Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього Національної академії наук України

Новий критерій класифікації благ: чинники розміщення їх виробництва

У статті запропоновано класифікацію благ за чинниками розміщення їхнього виробництва, урахуванням властивостей технологій виробництва благ, ресурсів, які застосовуються в цих технологіях, забруднень, що утворюються під час виробництва, а також самих благ. У статті наведено матрицю для класифікації видів економічних благ.

Ключові слова: блага, чинники розміщення виробництва, класифікація благ, ресурси, технологія виробництва, матриця для класифікації.